

Moskva-processene

Taler

Arnulf Øverland

Sted

Diskusjonsinnlegg på et møte for medlemmer av NKP i Oslo

- 1 Jeg har alltid følt meg nær knyttet til den revolusjonære arbeiderbevegelse. Har der vært et eller annet taktisk spørsmål, som jeg ikke har forstått, så har jeg oftest slått meg til ro med, at det kunde være min feil. Jeg er ikke politiker av fag. Gjaldt det de store prinsippsspørsmål av almenmenneskelig art, følte jeg meg alltid i
- 5 overensstemmelse med kommunistene, inntil meldingene fra den første Moskva-prosessen gjorde meg usikker.

Jeg skjønnte ikke noget av det. Og jeg tenkte, det er best å tie. Man skal ikke levere fascistene våpen, tenkte jeg. Men etterhvert som tiden gikk, og meldingene fra

- 10 Moskva blev mer og mer uforklarlige, og spørsmål av meget nærgående art blev stillet fra høirepartienes side, spørsmål som det var umulig å svare på og umulig å avvise, blev det klart for meg, at hvis jeg tiet lenger, så blev min taushet et samtykke og en løgn.

- 15 Det blev klart for meg, at det var ikke meg som leverte fascistene våpen - de kunde forsyne sig direkte fra Moskva, mens Moskva slo sine tidligere meningsfeller våpnene ut av hånden og lot oss stå svarløse overfor fascistiske provokasjoner.

- 20 Jeg undertegnet da sammen med noen kolleger det åpne brev til Lion Feuchtwanger, som antagelig har foranlediget kommunistpartiet til å innby meg til dette møte. Og, som sagt, jeg har stått partiet så nær, at jeg finner det naturlig, om man avkrever meg en redegjørelse.

- 25 Ganske visst tror jeg ikke på muligheten av å overbevise noen i denne forsamling, dertil er lidenskapene for sterke. Men jeg nærer en optimistisk tro på betydningen av det frie ord - at det overhodet blir uttalt - at et almindelig upolitisk menneske uttaler sin hjertens mening i en sak, som angår oss alle, og

30 som er av aller høieste betydning. Det gjelder rettens og sannhetens ukrenkelige prinsipp.

Hvis ordet hadde vært fritt i Russland, hvis der ikke hadde hersket censur, så tror jeg heller ikke disse prosesser med påfølgende massehenrettelser vilde ha
35 funnet sted. Men ved undertrykkelse av ytringsfriheten berøver samfundet sig den nødvendige sikkerhetsventil for opposisjonelle krefter. Myndighetene binder munnen på folk og får ikke vite, hvad folk mener og tenker, og dette vekker uro, mistenksomhet og nervøsitet hos makthaverne selv. Opposisjonen som ikke får komme til orde, blir desperat, den drives over i konspirasjon, og en
40 dag eksploderer det!

Det er bare et par dager siden jeg fikk mig tilsendt det stenografiske referat av den siste process, en bok på 600 kompakte sider. Jeg har ikke fått tid til å lese den ennå, jeg kan altså ikke innlate mig på diskusjon av sakens enkeltheter, uten
45 for så vidt som de er kommet frem gjennom partipressen og det offisielle referat av den første process. Men allerede dette er ganske ubehagelige saker.

Når nogen i skrift eller tale uttrykker sig uforståelig, kan det ha to grunner. Han kan være dum, eller han kan være uopriktig.

50 I første tilfelle drives han samtidig av et ønske og en frykt. Han vil gjerne ha sagt et eller annet, men er redd for å si det, og derfor motsier han sig selv. Det er dumhetens psykologiske mekanisme.

55 Den uopriktige - diplomaten, taktikeren - taler ikke for å fortelle noget, men for å skjule noget. Løgnen er innviklet, dunkel, uforståelig. Hvor taktikk er parret med dumhet procederer den lenge, så griper den til skjellsord, og så bruker den knyttneven eller gummikøllen. Sannhetens tale er klar. Den som har en rettferdig sak å forsvare, han kan uttale sig ganske tydelig. Kommunisten bør
60 kunne uttale sig ganske tydelig.

Jeg har her det offisielle referat fra den første process i august 1936. Her står i tiltalebeslutningen, at de tiltalte var folk «uten den ringeste ideologiske utrustning». - Sinovjev og Kamenjev, to av de mest fremstående partiledere i de
65 første revolusjonsårene skulde være folk uten den ringeste ideologiske utrustning? Går det an å vrøvle slik i et offisielt og historisk dokument - da er det ingenting som ikke går an!

70 På side 9 står der: «Nu motiverer de trozkistisk-sinovjevske sammensvorne allerede ikke lenger sin kamp mot partiet og sovjetmakten med en angivelig uriktig politikk fra partiets og sovjetregjeringens side, ikke med at partiet og sovjetmakten angivelig fører landet mot undergangen, som de løgnaktig og bakvaskende tidligere hevdet. Som hovedmotiv for anvendelsen av terror
75 betrakter de nu den socialistiske opbygnings fremskritt.»

Og ikke nok med at anklagedokumentet frembyr denne sinnssyke tanke; men Kamenjev erklærer selv: «Overvinnelsen av vanskelighetene . . . fremkalte hos mig en ny bølge av raseri og hat til partiets ledelse og i første rekke til Stalin.»

80

Senere fortsetter han (side 59): «Der kunde ikke gjøres regning med nogen som helst alvorlige indre vanskeligheter, som kunde føre til omstyrtning av den ledelse, som hadde ført landet gjennom de vanskeligste etapper, gjennom industrialiseringen og kollektiviseringen.»

85

Altså: Hvad enten man bygger på anklagerens eller de tiltaltes ord, så mangler der enhver forståelig beveggrunn for deres handlemåte. De visste, at det eneste de kunne oppnå, var å bli stillet foran eksekusjonspelotongen.

90 Men så lidenskapelig og uimotståelig var deres trang til å ødelegge alt det, som de selv gjennom et langt livs kamp hadde vært med på å bygge op, at de måtte konspirere mot socialismen, selv om de visste, at det var uten enhver hensikt.

Tro det hvem som kan!

95

I sin tale sier Visjinskij (side 149): «Jeg kan frita mig for den forpliktelse å regne op de tallrike kjensgjerninger og underkaste materialene fra de rettslige forundersøkelser, som i fullt mål beviser de anklagedes skyld, nogen analyse.» Det var vel noget lettvint.

100

Hvad anfører han da istedenfor beviser?

Jo, følgende (side 111): «Denne foraktelige, betydningsløse, maktesløse håndfull av forrædere og mordere tenkte gjennom sine skitne forbrytelser å
105 bringe vårt store folks mektige hjerte til å opphøre å slå! . . . forsøkte med sine skitne føtter å trække ned de mest praktfulle, herligst duftende blomster i vår

socialistiske have.»

110 A propos praktfulle og herlig duftende blomster, så fortsetter han på side 114:
«Løgnere og klovner, elendige mannslinger, mopser og kjøtere som knurrer
arrig mot en elefant - slik ser dette kompani ut.»

Efter min mening burde en høi embedsmann, når han taler på statens og
115 rettsvesenets vegne, vise et minimum av verdighet!

Påstanden om forbindelsen mellem trozkister og nazis forekommer mig
fantastisk og lite troverdig. Og i de tilfelle hvor denne påstand søkes bekreftet
ved eksempler, som vi kan kontrollere, viser det sig, at de anklagede bent frem
120 belyver sig selv.

Når den tiltalte Holtzmann tilstår, at han har truffet Trotzki på hotell Bristol i
København en årrekke efter at dette hotell var nedlagt, da lyder det lite
troverdig. Ganske visst prøver man nu å rette det til kafé Bristol ved siden av
125 Grand hotell. «Stemmer det ikke på en prikk?» spør «Arbeideren». - Nei, jeg
synes ikke det.

Enda verre er Pjatakovs reise til Norge. Han skal i desember 1935 være landet
med et tysk fly på en flyveplass i nærheten av Oslo, og derfra skal han ha kjørt
130 med bil en halv times tid til et villakvarter i utkanten av byen. Men i desember
1935 kom der ikke noget tysk fly til Kjeller, - og Ringkollen, hvor Trotzki bodde
to-tre dager er ikke noget villastrøk i utkanten av byen, og man kjører ikke dit
med bil på en halv time.

135 Men når nu Pjatakov selv har tilstått det? -

Det hele er ganske uforståelig. Alle de offisielle meddelelser som jeg hittil har
lest, er preget av en fantastisk usannsynlighet, og det uhyggelige er, at man
absolutt ikke kan finne noget motiv for de påståtte forbrytelser.

140 De første meddelelser om at der var arrestert en del høitstående funksjonærer for
sammensvergelse mot staten, var i og for seg ikke så merkelige. Jeg kunde godt
tenke mig, at de tiltalte var skyldig i en eller annen sammensvergelse. Men jo
mere det blev meldt om saken, desto dunklere blev den, og i det øieblikk den
145 skulde være helt opklaret, var den fullkommen ubegripelig. Så ubegripelig at

man måtte si til sig selv: Hvad der enn er skjedd, så må det iallfall være noget annet enn det, som rettsforhandlingene prøver å gi det utseende av.

150 Vi blir stående igjen med en følelse av uro og angst. Og de spørsmål som rettes til oss, dem kan vi ikke svare på.

Hvis jeg hadde vært rett-troende kommunist, vilde jeg ha sagt: Referatet fra den første process burde aldri ha vært utgitt i trykken, aldri oversatt til noget annet
155 sprog. Det er en dypt forstemmende lesning, og det er aldeles ubrukbart for den som vil prøve å forstå noget av det som er foregått.

Et folkestyrt og lykkelig land i rik økonomisk utvikling skulde ikke behøve å føle sig truet ved en sammensvergelse av nogen idéløse, råtne og elendige banditter.
160 Selv om deres liv ikke var meget verd, hadde man ikke behøvd å ta det. Det vilde ha vært nok å sperre dem inne. Men hvor forrående hele processen har virket på folket, får man først et begrep om ved å lese en resolusjon, som Moskva-arbeiderne har sendt Stalin: «Drep de motbydelige svin så hurtig som mulig, men skyt dem ikke, det er for mildt. Heng dem op på Moskvas største torv, midt
165 mellom folket, og la de forbannede svins kadavere bli hengende i tre dager på Den røde plass!»

Et styre som er ansvarlig for en slik stemning blandt folket - det styre har avsagt dommen over sig selv!

170 En slik folkestemning er frukten av en censurert og ensrettet presse, og en ensrettet presse er verre enn ingen. Et folk av analfabeter er bedre enn et folk, som man lærer å lese for å lære det å lyve. Vi vet hvad åndelig innsnevring har ført til i tidligere tider - nettop til fanatisme, hekseprocesser og kjetterbål. Og nu
175 er vi vidne til, at det russiske folk, som blev befridd av Lenin, Trotzki, og dem som nu er henrettet, under Stalins ledelse er på vei tilbake til eneveldet.

I en tid da vold og urettferdighet, krig og fascisme, holder på å fortære hele Europa, har vi sett hen til det socialistiske Russland som det eneste lyspunkt. Ett
180 sted har iallfall revolusjonen seiret, sa vi. En gang kan frihetens time også slå for oss. Mange har ofret livet for socialismens idé, flere er villige til å gjøre det, fordi vi tror, at socialisme er rettferdighet. De siste begivenheter har svekket denne troen. Og den må bygges op igjen, før vi kan komme videre.

Vi må ikke binde oss til Moskva, slik at vi gjør oss selv umyndige. Vi må ikke forsvare uretten, fordi det er en sovjeturett.

190 Der er en fordel vi har fremfor våre motstandere: Vår sak er rettferdig, den fremmes ved sannhet. Vi behøver ikke å lure oss frem, vi behøver ikke å si annet enn det vi mener. Har jeg tatt feil i det, da er jeg ikke marxist.

195 Vi har ingen pengemakt å kjøpe oss rett med, ingen våpenmakt å undertrykke retten med, ikke engang flertallets makt har vi her i landet. Vi har ingenting å fare med, uten sannhet!

200

Kilde

Øverland, Arnulf: Det har ringt for annen gang. Oslo, 1946.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/moskva-processene>

205

210

215

220